

N:o 61.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående öfverlåtelse till Göteborgs stad af kronans rätt till viss mark i Majornas 4:e rote; gifven Stockholms slott den 24 februari 1899.

Det kronan förr tillhöriga s. k. gamla varfsdistriktet vid Göteborgs stad innefattade dels det egentliga för flottans räkning begagnade amiralitetsvarfvet, dels ock åtskilliga på dertill hörande grund belägna, åt enskilde upplåtna tomter, hvilka, mot vissa genom kongl. brefven den 7 februari 1766 och den 26 september 1768 bestämda tomtören till amiralitetsbarnhuskassan i Carlskrona, finge disponeras, så länge de »ej behöfdes för kronans egna inrättningar». Sedan emellertid det s. k. nya varfvet blifvit anlagdt och hunnit ordnas till stationsplats för flottan, så att det gamla varfvet kunde för densamma undvaras, samt Kongl. Maj:t vid särskilda tillfällen meddelat föreskrifter om vidtagande af åtgärder för försäljning af sistnämnda varf och kronans ofvanberörda invid varfvet belägna tomter, anmälde i underdånig skrifvelse den 2 mars 1818 dåvarande förvaltningen af sjöärendena, att innehafvarne af tomterna gjort ett gemensamt anbud att under vissa vilkor inlösa tomterna för en summa af 3,216 rdr 2 sk. banco, men att, beträffande det egentliga gamla varfvet, superkargeuren Tranchell väckt anspråk på bättre rätt till detsamma, hvilket anspråk hänvisats till laga domstols pröfning. Genom nådigt bref den 30 juni 1818 medgaf Kongl. Maj:t, att det gjorda anbudet å ifrågavarande bebyggda tomter finge antagas under vilkor, bland andra, 1:o) att tomterna till full eganderätt för alltid försåldes till innehafvarne, för dem, barn och

Bih. till Riksd. Prot. 1899. 1 Saml. 1 Afd. 45 Häft.

arfvingar, eller rättsinnehafvare, med den för andra fastigheter och i likhet dermed af lag stadgade bördsrätt, samt med befrielse endast från sådana skatter, som kunde komma i fråga att deraf till staten utgå; 2:o) att tomterna blefve på kronans bekostnad ordentligen på karta lagda, sådana de då innehades, och så hvar för sig utstakade eller utmärkta, att tvister emellan grannarne undvekes; samt 3:o) att gator och gränder samt öfriga platser, hvilka då icke vore upptagna, skulle »anses såsom allmänningar och icke kunna till enskilde disponeras». Vidkommande åter sjelfva gamla varfvet fann Kongl. Maj:t frågan om dess försäljning böra anstå, till dess den vid domstol anhängiggjorda tvisten om bättre rätt till varfvet blifvit slutligen afgjord; och hvad anginge en af A. Weinberg gjord anhållan att få inköpa en på gamla varfvets område befintlig obebyggd tomt, ville Kongl. Maj:t uppskjuta sitt beslut derom, till dess upplysning inkommit, huruvida Tranchell äfven till denna tomt yrkat bättre rätt. Genom nådigt bref den 30 oktober 1818 medgaf Kongl. Maj:t, att sistberörda tomt finge försäljas till bemälda Weinberg.

Efter förordnande af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet upprättade kommissionslandtmätaren och stadsingeniören H. Hallberger år 1818 karta öfver så väl gamla varfvet som förenämnda å dess grund belägna tomter, af hvilken karta med tillhörande beskrifning inhemtades, att de till försäljning afsedda tomterna upptagits till en sammanlagd areal af 63,642 kvadratalnar, hvartill komme 711 kvadratalnar, som tillhörde en å stadens grund delvis belägen tomt, samt att de vid tomterna befintliga gator, gränder och till bebyggande olämpliga platser befunnits utgöra tillsammans 13,562 kvadratalnar.

Genom särskilda den 4 januari och den 22 mars 1819 utfärdade köpebref försälde förvaltningen af sjöärendena ifrågavarande tomter, dervid en hvar köpare tillförsäkrades rätt att »gemensamt med egaren af öfriga vid gamla amiralitetsvarfvet belägna tomter och lägenheter fritt och obehindradt begagna alla vid tomterna befintliga gator och gränder samt öfriga till bebyggande olämpliga platser jemte den på 1795 års karta öfver gamla varfvet upptagna, af handlanden J. Hellberg förut innehafda tomt n:o 35, hvilka alla gator, gränder och platser, tomten n:o 35 inbegripen, enligt stadsingeniören Hallbergers karta tillsammans innefattande 13,562 kvadratalnar, såsom allmänningar komma att anses, utan att till enskilde kunna disponeras, upplåtas eller föryttras.»

Sedan Kongl. Maj:t genom dom den 24 mars 1820 ogillat Tranchells anspråk på eganderätten till det egentliga gamla varfvet, blef, med

Kongl. Maj:ts medgifvande, varfvet den 20 oktober 1825 af förvaltningen af sjöärendena försåldt till enskild person, dervid kronan, enligt det om varfvet upprättade köpebrefvet, afhändes »all eganderätt till förenämnda varfs hela tomt, enligt den deröfver år 1818 upprättade karta, med derå varande byggnader och tillhörande masthamn i det skick och tillstånd densamma då befunnnes».

År 1856 inkommo till Kongl. Maj:t särskilde å sockenstämma med Carl Johans församling invid Göteborg utsedde komiterade med underdånig framställning, att nämnda församling eller de s. k. Majorna måtte införlifvas med Göteborgs stad under lika rättigheter och skyldigheter som stadens förstäder. Sedan i anledning deraf Kongl. Maj:t den 3 december 1858 förordnat om nedsättande af en komité af lämpligt antal ledamöter, valde så väl af Carl Johans församling som af Göteborgs stad, hvilken komité skulle ega att i vissa omständigheter verkställa erforderlig utredning och afgifva yttrande och förslag i frågan, tillstyrkte denna komité i afgifvet betänkande den 1 juni 1863, att berörda församling måtte såsom förstad läggas till Göteborgs stad och att sådan förening mellan församlingen och staden finge ega rum under vilkor, bland annat, att den blifvande förstadens område komme att omfatta: a) de å gamla Elfsborgs kungsladugårds utmark belägna, till särskilda personer upplåtna tomter i Majorna, hvilka lägenheter finge jemlikt kongl. brefvet den 14 november 1854, med vissa undantag, af vederbörande innehafvare under stadgade vilkor skatteköpas och deraf större delen redan blifvit till skatte försåld; b) de inom berörda tomter befintliga allmänna platser och impedimenter; c) de s. k. slottsskogs-lägenheterna, af hvilka elfva vore utarrenderade och en blifvit till skatte försåld; d) gamla Elfsborgs kungsladugårds hufvudgård med in- och utegor samt trädgård; e) de för kronans disposition undantagna lägenheter; f) de till f. d. Lorentska porterbryggeriet och sockerbruket hörande, till skatte köpta egor; g) den till skatte försålda lägenheten Vädersågen; och h) gamla eller f. d. amiralitetsvarfvet; hvarjemte komitéen föreslog, bland annat, att all den till förstaden hörande mark med undantag af den, kronan för eget behof förbehållit sig, skulle tillfalla staden med enahanda rätt till grunden, som staden egde i afseende på den till dess dåvarande område hörande jord.

Efter det komiténs förslag antagits af Carl Johans församling å kommunalstämma och i hufvudsakliga delar godkänts af stadsfullmäktige i Göteborg, öfverlemnade Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet förslaget till Kongl. Maj:t samt tillstyrkte dervid, att förstadens område måtte komma att omfatta samtliga af komiterade dertill föreslagna

lägenheter. Kammarkollegium, som erhöll nådig befallning att i ärendet afgifva underdånigt utlåtande, anmälde i underdånig skrifvelse den 6 mars 1865, att hos kollegium, lika litet som i länets landskontor, upplysning kunnat vinnas om det under litt. h i berörda förslag omförmälda gamla eller f. d. amiralitetsvarfvet, att kollegium icke heller egde någon kännedom om de under litt. e upptagna, för kronans disposition undantagna lägenheter, samt att i följd häraf kollegium måst inskränka sitt yttrande till hvad frågan anginge de öfriga under litt. a, b, c, d, f, och g omförmälda, gamla Elfsborgs kungsladugård tillhörande lägenheter; och under antagande att Carl Johans församlings förening såsom förstad med Göteborg ansåges böra tillvägbringas, tillstyrkte kollegium, att dels tre uppgifna, å Elfsborgs kungsladugårds utmark belägna tomter i Majorna jemte impedimenter och allmänna platser, dels de elfva utarrenderade s. k. slottsskogslägenheterna, dels ock kungsladugårdens hufvudgård måtte för ifrågavarande ändamål öfverlåtas å Göteborgs stad. Yttrande i ärendet inhemtades jemväl från förvaltningen af sjöärendena, som redogjorde för den verkställda försäljningen af gamla eller f. d. amiralitetsvarfvet och de å dess grund belägna tomterna samt tillika anförde, att, då flottan redan för längre tid sedan afhändt sig berörda varf med tillhörigheter, från förvaltningens sida icke vore något att erinra mot varfsområdets förening med Göteborgs stad.

Sedan Kongl. Maj:t i en den 24 november 1865 till Rikets Ständer aflåten nådig proposition gjort framställning derom, att till Göteborgs stad finge upplåtas gamla Elfsborgs kungsladugård jemte dertill hörande, af kammarkollegium uppgifna lägenheter, med undantag af den mark, som kronan för eget behof förbehållit sig, samt Rikets Ständer i underdånig skrifvelse den 15 juni 1866 anmält sitt beslut i anledning af berörda framställning, har Kongl. Maj:t genom nådigt bref den 1 februari 1867 förordnat, att Carl Johans församling skulle från och med 1868 års ingång såsom förstad förenas med Göteborgs stad och läggas under stadens jurisdiktion, hvilken förstads område skulle utgöras af a) de å gamla Elfsborgs kungsladugårds utmark belägna, till särskilda personer upplåtna lägenheter i de egentliga s. k. Majorna; b) de inom berörda lägenheter befintliga allmänna platser och impedimenter; c) de s. k. slottsskogslägenheterna; d) gamla Elfsborgs kungsladugårds hufvudgård; e) de till kronans disposition bibehållna lägenheter, utom den del, som tillhörde skärgårdsartilleriets stationsplats nya varfvet; f) de till f. d. Lorenska porterbryggeriet och sockerbruket hörande, till skatte köpta lägenheter; g) den till skatte försälda lägenheten Vädersågen; och h) gamla eller f. d. amiralitetsvarfvet; hvarjemte Kongl. Maj:t, på sätt

Rikets Ständer medgifvit, förklarar, att för ifrågavarande ändamål finge från och med den 14 mars 1868 till Göteborgs stad upplåtas och afträdas gamla Elfsborgs kungsladugård jemte dertill hörande, icke skatteförsålda lägenheter, med undantag af den mark, tillsammans utgörande 88 tunnland 14 $\frac{1}{4}$ kappland, som kronan för eget behof sig förbehållit och hvilken utgjordes af kommendantsängen, skansen Kronan, en del af skärgårdsartilleriets stationsplats nya varfvet, plats för telegraf å Stigbergsåsen med dit löpande gångstig, jemte åtskilliga impedimenter inom dessa lägenheter.

År 1891 inkom byggnadsnämnden i Göteborg till stadsfullmäktige derstädes med förslag till reglering af den del af Majornas 4:e rote, som ligger öster om Bläsgatan, hvarjemte byggnadsnämnden upplyste, att största delen af tomterna inom denna rote vore belägna å gamla eller f. d. amiralitetsvarfvet. Vid behandlingen af det väckta regleringsförslaget uppstod fråga, huruvida Göteborgs stad kunde anses hafva genom kongl. brefvet den 1 februari 1867 fått å sig öfverlåten eganderätten till den å gamla varfsområdet befintliga, i regleringsplanen ingående s. k. allmanningen, bestående af de områden, som vid försäljningen af kronans tomter å gamla varfvets grund tillförsäkrats tomtegarne till gemensamt begagnande och som icke skulle kunna till enskilde disponeras, upplåtas eller föryttras. Stadskamreraren i Göteborg, hvars yttrande i frågan stadens drätselkammare infortrade, anförde, att full visshet ej kunnat vinnas, huruvida gamla varfvet, som sedan lång tid tillbaka å kartor och handlingar upptagits såsom en från Elfsborgs kungsladugård skild fastighet, ursprungligen tillhört sagda egendom; att vid sådant förhållande den ifrågavarande allmanningen ej kunde antagas vara inbegripen under den genom kongl. brefvet den 1 februari 1867 skedda upplåtelse till Göteborgs stad af gamla Elfsborgs kungsladugård jemte dertill hörande, icke skattesålda lägenheter; samt att allmanningen, som kronan icke kunde afyttra eller till någon sin fördel använda, vore för staden behöflig för genomförande af stadsplan och tomtreglering. Med åberopande af stadskamrerarens berörda yttrande föreslog drätselkammaren, att stadsfullmäktige måtte hos Kongl. Maj:t göra framställning derom, att de till gamla varfvet hörande områden, hvilka icke blifvit till enskilde öfverlåtna, finge utan ersättning öfverlåtas till Göteborgs stad, med förbehåll likväl för egarne af tomter å varfvets grund af den rätt till samma områden, hvilken vid tomternas försäljning från kronan blifvit tomtegarne medgifven.

I underdånig skrifvelse den 13 mars 1894 anförde stadsfullmäktige, att de för sin del ansett, att kongl. brefvet den 1 februari 1867

uppenbarligen afsåge öfverlåtelse till Göteborgs stad af all kronans rätt till mark inom Carl Johans församling, med undantag af den i samma kongl. bref angifna jordareal om tillsammans 88 tunnland $14\frac{1}{4}$ kappland, i hvilken areal förenämnda allmänning icke inginge. Då emellertid ordalagen i berörda kongl. bref gifvit anledning äfven till en annan uppfattning och det för genomförande af den föreslagna regleringen af Majornas 4:e rote öster om Bläsgatan vore nödigt för staden att få otvetydig dispositionsrätt öfver den ifrågavarande, till gator, gränder och öppna platser afsedda samt numera för kronan värdelösa allmänningen, innan plan för regleringen antoges, hemställde stadsfullmäktige, att Kongl. Maj:t måtte förklara, att kronans rätt till allmänningen hade i och med Majornas förening med Göteborgs stad öfvergått till staden.

Öfver stadsfullmäktiges berörda framställning afgaf, på grund af nådig befallning, kammarkollegium den 16 december 1895 underdånigt utlåtande, deri kollegium, med förmälan hurusom af handlingarne i ärendet inhemtades, att ifrågavarande allmänning otvifvelaktigt tillhört området för gamla varfvet, att upplysning ej kunnat vinnas, det nämnda varf, som sedan lång tid tillbaka å kartor och handlingar upptagits såsom en från Elfsborgs kungsladugård skild fastighet, någonsin tillhört sagda egendom, samt att berörda allmänning därför ej torde kunna sägas vara inbegripen under den genom kongl. brefvet den 1 februari 1867 skedda upplåtelsen till Göteborgs stad af gamla Elfsborgs kungsladugård jemte dertill hörande, icke skattesålda lägenheter, och det så mycket mindre som i de handlingar, hvilka legat till grund för det kongl. brefvet, ej ens omnämnts, att kronan skulle hafva egt någon rätt till samma allmänning, vidare anförde, att, för så vidt Kongl. Maj:t och kronan ännu innehade någon rätt till de i kongl. brefvet den 30 juni 1818 omförmälda »gator, gränder och öfriga platser», hvilka skulle »anses såsom allmänningar och icke kunna till enskilde disponeras», samt i areal innehölle enligt Hallbergers ofvan omförmälda karta 13,562 qvadrat-alnar, kollegium icke hade något att erinra mot, att nämnda rätt, hvilken numera ej kunde för kronan hafva någon betydelse, utan ersättning öfverlättes åt staden, dock med förbehåll för egarne af tomter å gamla varfvet grund att bibehållas vid den rätt till samma områden, som vid tomternas försäljning blifvit dem tillförsäkrad.

Enligt nådigt bref den 13 juni 1896 fann Kongl. Maj:t hvad i ärendet förekommit icke föranleda det af stadsfullmäktige begärda förklarandet.

Nu hafva i en till Kongl. Maj:t stäld, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län med underdånig skrifvelse den 10

april 1897 öfverlemnad skrift stadsfullmäktige i Göteborg anført, att, ehuru stadsfullmäktige för sin del icke kunde godkänna den af stadens drätselkammare omfattade åsigten i fråga om eganderätten till allmänningen, utan fortfarande vidhölle sin i den underdåniga skrifvelsen den 13 mars 1894 uttalade uppfattning i samma fråga, stadsfullmäktige likväl, enär frågan om sagda eganderätt vore af tvistig beskaffenhet samt goda skäl syntes tala för frågans lösning på underhandlingens väg, ville i underdånighet anhålla, att den rätt, som ännu kunde tillkomma Kongl. Maj:t och kronan till de områden af förra amiralitetsvarfvet, hvilka jemlikt kongl. brefvet den 30 juni 1818 skulle »anses såsom allmänningar och icke kunna till enskilde disponeras», måtte utan ersättning på Göteborgs stad öfverlätas, dock med förbehåll för egare af tomter å varfvets grund att bibehållas vid den rätt till samma områden, som vid tomternas försäljning från kronan blifvit tomtegarne tillförsäkrad.

I häröfver, på grund af nådig befallning, den 30 juli 1897 afgifvet underdånigt utlåtande har kammarkollegium, under åberopande att någon omständighet ej tillkommit, som kunde föranleda ändring i hvad kollegium i sitt förut afgifna utlåtande af den 16 december 1895 andragit, hemställt, att stadsfullmäktiges nu gjorda framställning måtte vinna nådigt bifall.

Med afseende å hvad i ärendet förekommit vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att medgifva, att den rätt, som må tillkomma Kongl. Maj:t och kronan till de områden af förra amiralitetsvarfvet i Göteborg, hvilka jemlikt kongl. brefvet den 30 juni 1818 skola anses såsom allmänningar och icke kunna till enskilde disponeras, må utan ersättning öfverlätas på Göteborgs stad, dock med förbehåll att egarne af tomter å varfvets grund bibehållas vid den rätt till samma områden, som vid tomternas försäljning blifvit tomtegarne tillförsäkrad.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse väl bevågen.

Under Hans Maj:ts,

Min Allernådigste Konungs och Herres frånvaro,

enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF.

Hans Wachtmeister.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 februari
1899.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **BOSTRÖM**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve **DOUGLAS**,
Statsråden: herr friherre **ÅKERHJELM**,
 WIKBLAD,
 friherre **RAPPE**,
 ANNERSTEDT,
 VON KRUSENSTJERNA,
 greve **WACHTMEISTER**,
 CLAËSON,
 DYRSSEN.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet greve Wachtmeister föredrog slutligen i underdånighet:

En till Kongl. Maj:t stäld, af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län med underdånig skrifvelse den 10 april 1897 öfverlemnad skrift, deri stadsfullmäktige i Göteborg i underdånighet anhållit, att den rätt, som ännu kunde tillkomma Kongl. Maj:t och kronan till de områden af förra amiralitetsvarvet i Göteborg, hvilka jemlikt kongl. bref den 30 juni 1818 angående försäljning af kronans intill nämnda varf belägna tomter skulle ranses såsom allmänningar och icke kunna till enskilde disponeras, måtte utan ersättning på Göteborgs stad öfverlätas, dock med förbehåll för egare af tomter å varfvets grund

att bibehållas vid den rätt till samma områden, som vid tomternas försäljning från kronan blifvit tomtegarne tillförsäkrad;

öfver hvilken framställning kammarkollegium afgifvit infordradt underdånigt utlåtande.

Med afseende å hvad i ärendet förekommit tillstyrkte statsrådet, att Kongl. Maj:t måtte föreslå Riksdagen att medgifva, att den rätt, som kunde tillkomma Kongl. Maj:t och kronan till de områden af förra amiralitetsvarfvet i Göteborg, hvilka jemlikt nådiga brefvet den 30 juni 1818 skulle anses såsom allmänningar och icke kunna till enskilde disponeras, finge utan ersättning öfverlätas på Göteborgs stad, dock med förbehåll att egarne af tomter å varfvets grund bibehölles vid den rätt till samma områden, som vid tomternas försäljning blifvit tomtegarne tillförsäkrad.

Hvad statsrådet sålunda tillstyrkt behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilagan litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:
Hjalmar Rettig.